

Delrapport til STHF Utviklingsplan 2035

Habilitering

Innhold

1. Innledning og organisering av arbeidet.....	3
2. Oppfølging av regionale føringer.....	3
3. Øvrige strategier og føringer som legges til grunn.....	3
4. Dagens situasjon.....	4
5. Framskrivninger av aktivitet til 2035.....	5
6. Habilitering fram mot 2035	6
6.1. Førings nr. 1: Samarbeidsavtaler, retningslinjer og samarbeidsforum omhandlende barn og unge	6
6.2. Førings nr. 2: Behandlingslinje for barn og unge med ervervet hjerneskade.....	8
6.3. Førings nr. 3: Tjenestetilbudet for barn og unge med autismeforstyrrelser	9
6.4. Førings nr. 4: Pasientforløp for voksne med atferdsvansker ved utviklingshemming	10
6.5. Samhandling i sykehusområdet	12
7. Handlingsplan – Habilitering	13

1. Innledning og organisering av arbeidet

På habiliteringsens område har Helse Sør-Øst lagt 4 føringer, se under punkt 2. Føringene som er lagt involverer hele barne- og ungdomsfeltet i sykehuset. I tillegg er det en føring som vedrører voksne habiliteringspasienter.

Det er Barne- og ungdomsklinikken (BUK) ved Sykehuset Telemark (STHF) som yter spesialisthelsetjenester til pasienter innen barne- og ungdomsmedisin, psykisk helse for barn og unge og habilitering for barn, unge og voksne. Det er således hele BUK som har ansvar for å lage planer og følge opp de føringer som er lagt.

I BUK har føringene fra Helse Sør Øst blitt tatt opp i klinikkledelsen ved flere anledninger og det har blitt avholdt et eget temamøte der føringene har blitt særskilt drøftet. I tillegg har enkelte av føringene vært gjenstand for interne faglige drøftinger i henholdsvis Seksjon habilitering for barn og unge (HABU) og Seksjon habilitering for voksne (HAVO).

Utarbeidelse av delplanen innen habilitering er et felles produkt på tvers av de ulike fagdisiplinene i Barne- og ungdomsklinikken.

2. Oppfølging av regionale føringer

Helse Sør-Øst har lagt følgende føringer på **habiliteringsens** område:

1. Samarbeidsavtaler, retningslinjer og samarbeidsforum omhandlende barn og unge

Helseforetaket skal gjennom arbeidet med utviklingsplanen etablere samarbeidsavtaler, retningslinjer og samarbeidsforum mellom spesialisthelsetjenesten for barn og unge i helseforetakene og barne- og ungdomstjenesten i kommunene.

2. Behandlingslinje for barn og unge med ervervet hjerneskade

Utviklingsplanen skal beskrive hvordan ny regional behandlingslinje for barn og unge (1-18 år) med ervervet hjerneskade skal implementeres.

3. Tjenestetilbudet for barn og unge med autismespekterforstyrrelser

Utviklingsplanen skal beskrive hvordan tjenestetilbudet i spesialisthelsetjenesten for barn og unge med autismespekterforstyrrelser (ASF) kan samles i en enhet i hvert sykehusområde.

4. Pasientforløp for voksne med adferdsvansker ved utviklingshemming

Utviklingsplanen skal beskrive hvordan pasientforløp for utredning og behandling av moderat og alvorlig grad av adferdsvansker ved utviklingshemming kan implementeres.

3. Øvrige strategier og føringer som legges til grunn

I Barne- og ungdomsklinikken foreligger det en egen **strategiplan** for perioden 2016 -2019. Under flere punkt i planen, både på klinikknivå og på avdelingsnivå, blir det satt fokus på internt samarbeid i klinikken og samarbeid med kommunale samarbeidspartnere. Videre er

det fokus på utvalgte pasientgrupper og medisinske satsningsområder. I denne sammenheng kan en spesielt nevne organisering og koordinering av tjenester til barn og unge med flere og sammensatte vansker, inkludert bedring av tilbudet til pasienter med sammensatte behov i skjæringspunktet mellom psykisk helse og habilitering. Videre går det frem av planen at en fortsatt vil styrke kompetanse og kvalitetssikring i utredning og behandling av autismspekterforstyrrelser hos barn og unge, samt forebygge adferdsutfordringer hos pasienter med autisme og utviklingshemming. For voksne habiliteringspasienter er det i planperioden bl.a. satt som mål at det skal utarbeides en intern veiledende retningslinje knyttet til pasienter med utfordrende adferd.

Av andre føringer som legges til grunn kan en her nevne «**Forskrift** om habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinator» og «**Veileder** om rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator.»

Lenker til forskrift og veileder:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-16-1256>

<https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator>

4. Dagens situasjon

Barne- og ungdomsklinikken ved STHF er organisert i 3 avdelinger: Avdeling for barne- og ungdomsmedisin (ABUM), Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP) og Avdeling for habilitering (AHAB). AHAB består av Seksjon habilitering for barn og unge (HABU) og Seksjon habilitering for voksne (HAVO). Avdelingen yter spesialiserte habiliteringstjenester i et livsløpsperspektiv. HABU har ansvar for å utrede og følge opp barn og unge med erverva hjerneskade etter den akutte fasen og et eventuelt opphold i rehabiliteringsinstitusjon. HAVO har ansvar for å utrede og følge opp voksne pasienter med utviklingshemming og adferdsvansker. En egen seksjon i ABUP, Seksjon for autismspekterforstyrrelser(SAF), utreder og følger opp barn og unge med autisme. Flere pasienter som har autisme i kombinasjon med utviklingshemming, følges også opp i HABU. Det er utarbeidet en egen samarbeidsavtale mellom SAF og HABU som regulerer samarbeidet rundt denne pasientgruppen.

Barne- og ungdomsmedisinsk avdeling har sengeposter med døgntilrettelagt behandling, samt barnepoliklinikk og dagbehandling. AHAB og ABUP driver kun poliklinisk virksomhet.

5. Framskrivninger av aktivitet til 2035

Telemark er blant de fylkene i landet med lavest befolkningsvekst og det forventes ikke betydelige endringer i folketall eller antall barn og unge i årene som kommer.

Sykehusbygg har for Sykehuset Telemark foretatt en framskrivning av aktivitet frem mot år 2035 på somatikkens område. Generelt forutsettes det en omlegging av aktiviteten fra døgnbehandling til mer dagbehandling/poliklinikk. Det forutsettes også at aktivitetsveksten dempes gjennom endret oppgavefordeling mellom sykehus og kommune. Barnemedisin er ett av de områdene der det forventes mer dagbehandling/poliklinikk fremfor døgnbehandling.

På habiliteringsens område forventes følgende utvikling med hensyn til polikliniske kontakter:

Avdelingskode	Avdelingsnavn	Lokasjon	Poliklinikk 2015	Poliklinikk 2035
5831	Habiliteringsavdeling (barn)	Skien	1 995	2 171
5901	Habiliteringsavdeling (voksne)	Skien	1 221	1 175
Sum			3 216	3 346

Tabellen bygger på tall fra 2015 og er hentet ifra NPR.

Som det går frem av tabellen, forventes det ikke store endringer i antall polikliniske kontakter i planperioden, men noe oppgang for barnehabilitering og litt nedgang for voksenhabilitering. Vår erfaring de siste 4 årene er imidlertid at det vært en betydelig henvisningsøkning til voksenhabilitering. En stor del av henvisningsøkningen skyldes utredninger knyttet til autismspekterforstyrrelser uten kognitiv funksjonsnedsettelse. Antall polikliniske kontakter har økt siden 2015. I 2016 var det over 3 500 kontakter for barn og voksne, og det ligger an til minst samme nivå i 2017. Vi forventer en økning de nærmeste årene. Det understrekes at antall kontakter ikke gir et fullstendig bilde av den totale ressursbruken, da det ved en pasientkontakt kan være fra 2 til flere fagpersoner som deltar i utredningen og behandlingen. I tillegg foregår en stor del av virksomheten ambulant i hele fylket. I 2016 var nærmere 30 % av virksomheten ambulant.

Innen psykisk helse for barn og unge forventes det også en fortsatt økning i aktivitet. Seksjon for autismspekterforstyrrelser har også omfattende ambulant virksomhet.

6. Habilitering fram mot 2035

Med bakgrunn i Barne- og ungdomsklinikkens organisering vil føringene som er lagt ifra Helse Sør Øst involvere hele eller deler av klinikken.

- Føring nr. 1: Gjelder hele klinikken
- Føring nr. 2: Gjelder Seksjon habilitering for barn og unge (HABU), men kan involvere andre avdelinger
- Føring nr. 3: Gjelder Seksjon for autismspekterforstyrrelser (SAF), men involverer HABU ved autisme i kombinasjon med utviklingshemming
- Føring nr. 4: Gjelder Seksjon habilitering for voksne (HAVO)

6.1. Føring nr. 1: Samarbeidsavtaler, retningslinjer og samarbeidsforum omhandlende barn og unge

Bakgrunnen for denne føringen er at mange barn og unge som er under oppfølging av spesialisthelsetjenesten har sammensatte og komplekse tilstander som krever samarbeid og involvering på tvers av ulike etater og tjenestenivå. I barne- og ungdomsklinikken ved STHF kan vi føye til at dette også gjelder for svært mange voksne habiliteringspasienter.

Telemark er et vidstrakt fylke og består av 18 kommuner (17 kommuner fra 2020). Avdelingene i Barne- og ungdomsklinikken har et utstrakt samarbeid med ulike kommunale tjenester knyttet til enkeltpasienter. Habilitering og barne- og ungdomspsykiatri har mange samarbeidspartnere og driver også mye ambulant virksomhet, jfr. ovenfor.

Samarbeidsavtaler som foreligger i Barne- og ungdomsklinikken

1. Samarbeidsavtale mellom BUK og kommunene i Telemark:

«Delavtale om samarbeid knyttet til tjenester for barn og unge»

Denne avtalen ble underskrevet i november 2017 og ligger vedlagt [\(Delavtale 4 4 8 Samarbeid barn og unge\)](#)

2. Samarbeidsavtale på fagfeltet habilitering/rehabilitering mellom STHF og kommunene i Telemark:

«Delavtale om samarbeid for pasienter med behov for koordinerte tjenester»

Denne avtalen ble underskrevet i november 2017 og gjelder for både voksne og barn og omfatter habiliteringens målgrupper: [Delavtale om samarbeid for pasienter med behov for koordinerte tjenester.docx](#)

I tillegg foreligger det særskilte avtaler med enkelte kommuner i fylket.

Seksjon habilitering for barn og unge har en delavtale med en kommune knyttet til utredning av pasienter med utviklingshemning.

Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP) har **desentralisert** poliklinisk virksomhet med 4 poliklinikker i ulike deler av Telemark fylke. Avdelingen har samarbeidsavtaler mellom enkelte kommuner og den respektive BUP i det geografiske nedslagsfeltet. De har også samarbeidsavtaler med noen kommuner på utvalgte «vanskeområder». En seksjon i avdeling har en samarbeidsavtale om konsultasjonsteam i to kommuner, der pasienter drøftes før en eventuell henvisning. En seksjon har samarbeidsavtale om telefontid og faste møter med kommunene. Det foreligger også samarbeidsavtaler som vedrører veiledning til forebyggende helsetjenester i kommunene (helsesøstertjenesten førskolebarn og skolebarn). ABUP har også samarbeidsavtaler med alle barnevernsinstitusjonene/BUF-etat i fylket.

Samarbeidsforum for barne- og ungdomsfeltet i helseforetaket

Det er etablert et samarbeidsutvalg mellom klinikksjefer i STHF og kommunalsjefer for 6 Grenlandskommuner, d.v.s. for det mest folkerike området i Telemark. Samarbeidsutvalget ledes og koordineres av en egen samhandlingskoordinator. Utvalget vedtok høsten 2017 at det ikke opprettes et eget samarbeidsutvalg for barn og unge, men at saker som gjelder denne gruppen tas opp i dette utvalget. Det ble for øvrig henvist til samarbeidsavtalen, som inkluderer hele Telemark.

Barne- og ungdomsklinikken har regelmessige møter med Politiet i Telemark 2 ganger pr. år. Dette gjelder spesielt saker knyttet til overgrep.

Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP) har etablert flere desentraliserte samarbeidsforum med regelmessige samarbeidsmøter mellom lokal BUP og ulike hjelpetjenester i enkelte kommuner. Videre har ABUP regelmessige møter mellom BUF-etat og barnevernsinstitusjoner. En lokal BUP har også ukentlige møter med en kommune vedrørende pasienter som blir tilbakehenvist.

Pr. i dag foreligger det ikke et eget samarbeidsforum mellom hele BUK og alle kommunene i Telemark. Det er usikkert om det er behov for et slikt samarbeidsforum, i tillegg til de fora som foreligger og samarbeidsavtalene. Det vil være svært krevende å få til samarbeidsforum med alle kommunene i fylket der flere tjenesteområder skal være representert. Det vil også være ulike behov med hensyn til hvilke tjenester det er mest aktuelt å samarbeide med innen de forskjellige fagdisiplinene i klinikken. Vi er usikre på om et slikt stort forum vil være hensiktsmessig. Vi vurderer at mindre møtefora, eventuelt med utvalgte tjenester, vil være mer formålstjenlig.

Samarbeidsutvalget mellom klinikksjefer og kommunalsjefer for Grenlandskommunene dekker opp ulike samarbeidsspørsmål på barne- og ungdomsfeltet i disse kommunene. Dette foregår også på et plan der deltakerne har større innflytelse og beslutningsmyndighet.

Oppsummering: Det foreligger en samarbeidsavtale mellom Barne- og ungdomsklinikken og alle kommunene i Telemark innen barne- og ungdomsfeltet. I tillegg foreligger det flere desentraliserte samarbeidsavtaler. Det foreligger også en samarbeidsavtale mellom STHF og alle kommunene i Telemark innen habilitering/rehabilitering. Det er opprettet et samhandlingsutvalg mellom STHF og 6 Grenlandskommuner, som også ivaretar barne- og ungdomsfeltet. I tillegg foreligger det flere desentraliserte samarbeidsforum. Det foregår daglig et omfattende samarbeid med ulike kommunale tjenester knyttet til enkeltpasienter.

6.2. Førings nr. 2: Behandlingslinje for barn og unge med ervervet hjerneskade

I Barne- og ungdomsklinikken er det Seksjon Habilitering for barn og unge (HABU) som følger opp pasienter med erverva hjerneskade etter akuttfasen og et eventuelt rehabiliteringsopphold. Dette blir kalt **fase 4** i den regionale behandlingslinjen. Det kan imidlertid være aktuelt å involvere andre avdelinger/seksjoner i klinikken i forbindelse med oppfølgingen i denne fasen, se under.

HABU får årlig henvist ca. 3-4 pasienter med erverva hjerneskade i aldersgruppen 0-18 år. HABU utreder og følger opp pasienter som har vært utsatt for ulykker/traumer, eller som har fått hjerneskade p.g.a sykdom. Seksjonen tar således imot pasienter med alle typer erverva hjerneskader, det vil si pasienter med skade på grunn av surstoffmangel, blødning, blodpropp, infeksjon eller tumor. Omfanget av skadene varierer ifra moderate skader til alvorlige og omfattende funksjonsnedsettelse. HABU kan i etterkant av utredninger eventuelt også sette funksjonsdiagnoser som følge av skadene.

HABU ved Sykehuset Telemark har et tverrfaglig sammensatt personell bestående av leger, (nevro)psykologer, fysio- og ergoterapeuter, sosionomer, vernepleiere, spesialpedagoger, fagkonsulent og klinisk ernæringsfysiolog. I retningslinjen blir det lagt vekt på tverrfaglig kompetanse i oppfølgingen av denne pasientgruppen, og vi vurderer at vi kan bistå med aktuelle faggrupper innen seksjonen. Rundt hver pasient blir det opprettet et tverrfaglig team, som ledes av en teamansvarlig. Det settes inn fagpersoner i teamet på bakgrunn av skadens følger og omfang, samt barnets og familiens situasjon. Ved behov, samarbeider seksjonen både med Avdeling for barne- og ungdomsmedisin og med Avdeling for barn og unges psykiske helse. Det siste er særlig aktuelt for barn og familier som har opplevd traumer.

Ved implementeringen av behandlingslinjen vil det legges vekt på å følge opp pasientene ved ulike milepæler/overganger. Dette gjelder f.eks. ved overgang fra barnehage til skole, og de ulike overgangene i skoleløpet. Det vil også legges stor vekt på samarbeid med ulike kommunale tjenester, der barnet og familien først og fremst skal bli fulgt opp. Videre vil det legges vekt på å utvikle et samarbeid med de tjenestene som har hatt oppfølging i det tidligere forløpet, for eksempel OUS, Nordre Åsen eller Sunnaas sykehus. Her må det opprettes gode samarbeidslinjer.

Det er i retningslinjen lagt opp til gruppesamlinger for pasientgruppen. Med relativt få pasienter som blir henvist for erverva hjerneskade i året, kan dette være vanskelig å iverksette. Pasientene er i ulike aldersgrupper, slik at det kan bli utforende med et felles gruppetilbud. Her er det sannsynligvis mest hensiktsmessig å benytte regionale gruppetilbud, men det kan være aktuelt å gi et felles tilbud til foreldre og eventuelt kommunale samarbeidspartnere.

I Helse Sør- Øst skal det iverksettes et 2-årig prosjekt som skal bistå med implementering av retningslinjen i helseregionen. Dette gjelder også fase 4, og HABU ved STHF vil være deltakende i dette prosjektet. Det er også viktig med kompetanseheving knyttet til pasienter med erverva hjerneskade. Det er således aktuelt å prioritere opplæring/kurs vedrørende denne pasientgruppen. Her vil RHABU også ha en sentral rolle, som bl.a. har kompetanseheving og kunnskapsformidling på dette fagområdet i sin strategiplan.

HABU vil utarbeide og implementere en **intern retningslinje** for utredning og behandling av pasienter med erverva hjerneskade i fase 4.

Oppsummering: Seksjon habilitering for barn og unge har pr. idag et tverrfaglig sammensatt personell som vil kunne implementere den regionale behandlingslinjen. Det vil bli utarbeidet en intern retningslinje for pasientgruppen og fagpersoner vil delta i aktuell opplæring.

6.3. Førings nr. 3: Tjenestetilbudet for barn og unge med autismeforstyrrelser

Utviklingsplanen skal beskrive hvordan tjenestetilbudet i spesialisthelsetjenesten for barn og unge med autismespekterforstyrrelser (ASF) kan samles i en enhet i hvert sykehusområde. Det er avklart med spesialrådgiver i Helse Sør-Øst at føringen gjelder for helseforetakets **opptaksområde** og ikke for sykehusområdet, som vi har felles med Vestfold.

I barne- og ungdomsklinikken er det Seksjon for autismespekterforstyrrelser (SAF) som utreder, diagnostiserer og følger opp barn og unge med vansker/forstyrrelser innen dette spekteret. Seksjonen er fylkesdekkende. SAF er en del av Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP).

SAF tar imot pasienter etter en basisutredning i BUP poliklinikk eller i Seksjon habilitering for barn og unge (HABU). Erfarent personell fra SAF kan delta i en førstesamtale for å avklare om det er aktuelt at det blir satt i verk en autismespekterutredning. Utredningsforløpet kan foregå i samarbeid mellom personell i BUP poliklinikk og i SAF.

Det er bestemt at SAF etter hvert skal organiseres inn i en BUP poliklinikk med øremerka ressurser og personell, som skal utrede og følge opp pasientgruppen. Dette for å utvikle et enda tettere samarbeid med det øvrige fagmiljøet i poliklinikkene.

Når det foreligger autisme i kombinasjon med utviklingshemming, eller det er mistanke om dette, er det opprettet et tett samarbeid mellom SAF og HABU. Det foreligger en samarbeidsavtale mellom disse to seksjonene.

I 2016 ble det internt i Barne- og ungdomsklinikken foretatt en gjennomgang av pasientgruppen med autisme og utviklingshemming, med særlig fokus på pasienter med omfattende adferdsutfordringer. Det er opprettet en samarbeidsmodell for å arbeide tettere sammen rundt disse pasientene. I denne sammenheng er det også opprettet et adferdsforum på tvers av seksjonene, for utveksling og utvikling av kompetanse. Vi vil arbeide videre med å styrke og videreutvikle samarbeidet rundt disse pasientene.

Voksne pasienter med autismspekterforstyrrelser utredes og følges opp av Seksjon habilitering for voksne (HAVO). Dette gjelder pasienter både med og uten kognitive funksjonsnedsettelse. Vi ønsker å sette ytterligere fokus på overgang fra barn til voksen og utveksling av erfaring og kompetanse innen autismspekteret på tvers av SAF og HAVO.

Det er planlagt at 1 overlege/spesialist i voksenpsykiatri skal tilsettes i klinikken i 2019. Denne overlegen vil være knyttet til både HAVO, HABU og SAF. Pasienter med autismspekterforstyrrelser, eventuelt i kombinasjon med utviklingshemming, vil bl.a. være en viktig målgruppe for den nye overlegestillingen. Vi håper at dette kan gi en ytterligere styrking av tilbudet til disse pasientene, da det er kjent at mange har psykisk helseproblematikk i kombinasjon med grunntilstanden.

Oppsummering: I Barne- og ungdomsklinikken utredes barn og unge for autismspekterforstyrrelser i en enhet. Innenfor rammen av klinikken, blir pasienter med utviklingshemming i kombinasjon med autismspekterforstyrrelser fulgt opp i et samarbeid mellom Seksjon for autismspekterforstyrrelse og Seksjon habilitering for barn og unge. Vi vil styrke samarbeidet i årene som kommer, bl.a. ved å ha fokus på adferdsutfordringer og psykisk helseproblematikk i pasientgruppen.

6.4. Føringsnr. 4: Pasientforløp for voksne med atferdsvansker ved utviklingshemming

Det skal foreligge definerte pasientforløp i alle helseforetak for utredning og behandling av moderate og alvorlige atferdsvansker ved utviklingshemming. I føringen legges det vekt på at utredningen og behandlingen skal gjøres innenfor rammen av samhandling med kommunene, fastlege og eventuelt annen spesialisthelsetjeneste, samt bygge på en bred medisinsk- og psykologfaglig tilnærming av tilstanden. Det skal også foretas en analyse av miljøbetingelser og omgivelsenes kompetanse.

Det er Seksjon habilitering for voksne (HAVO) som utreder og gir spesialiserte habiliteringstjenester til voksne pasienter med moderate og alvorlige adferdsvansker ved utviklingshemming. Seksjonen har et tverrfaglig sammensatt personell med psykologer, psykiater, vernepleiere, fysioterapeut, ergoterapeut og tilgang til sosionom. HAVO har således kompetanse til å foreta en bred tverrfaglig utredning av adferdsvansker i egen seksjon. Ved eventuelt behov for annen kompetanse, f.eks. nevrologisk utredning, kan pasienten henvises til slik utredning internt i sykehuset.

Som utgangspunkt for utvikling av et pasientforløp legges til grunn det utviklingsarbeid som ble utført på oppdrag fra det nasjonale ledernetverk for voksenhabilitering i 2013. Her utformet en arbeidsgruppe en beskrivelse av/skisse til et mulig pasientforløp. Det beskrives her aktuelle kartleggingsverktøy, hvilke utredninger som bør gjennomføres, samt at det skisseres mulige intervensjoner.

HAVO vil utarbeide og implementere en **intern retningslinje** for utredning og behandling av moderate og alvorlige adferdsvansker ved utviklingshemming. Denne retningslinjen vil bygge på ovennevnte skisse til et pasientforløp, fra oppstart til avslutning.

Den interne retningslinjen vil bl.a. inneholde følgende punkt:

- Første møte med avklaring av henvisning og utfyllende informasjon, vurdering av samtykkekompetanse, informasjon til pasient, pårørende/verge om rett til medvirkning
- Planlegging av utredning med avklaring av ansvar og tidsfrister, eventuelt bruk av samarbeidsavtaler med involverte samarbeidspartnere
- Vurdering av konsekvenser av adferden for pasienten og vurdering av behov for tiltak etter kapittel 9 i Helse- og omsorgstjenesteloven
- Utredning og kartlegging av pasienten, inkludert utredning av bl.a. kognitiv og adaptiv funksjon, samt belastningsfaktorer, psykisk helse og miljøbetingelser
- Detaljert beskrivelse av måladferd
- Analyse og forslag til intervensjon
- Behandlingstiltak, f.eks. medikamentell behandling, miljøterapeutiske intervensjoner, opplæring, endring i rammebetingelser og etablering av støttesystemer rundt pasienten
- Evaluering av effekten av tiltak
- Avslutning med beskrivelse av tiltak og måloppnåelse, samt begrunnelse for avslutning og anbefalinger for videre arbeid.

Utredningen og behandlingen vil hele tiden skje i en tett dialog med samarbeidspartnere og pårørende.

Oppsummering: HAVO har et tverrfaglig sammensatt personell som kan sikre et helhetlig pasientforløp for pasienter med utviklingshemming og adferdsvansker. Utarbeidelse av en

intern retningslinje med et fullstendig pasientforløp vil være med på å kvalitetssikre arbeidet med den aktuelle pasientgruppen.

6.5. Samhandling i sykehusområdet

Barne- og ungdomsklinikken er positiv til samarbeid og samhandling innen sykehusområdet, det vil si med Sykehuset i Vestfold. Det foregår allerede samhandling/samarbeid på ulike områder. På habiliteringsområdet deltar ledere i både barne- og voksenfeltet i regionale ledersamlinger 1-2 ganger pr. semester. Her blir felles problemstillinger og nasjonale/regionale føringer tatt opp og drøftet. Dette er med på å sikre likeverdige tjenester. I tillegg er det mer uformelle kontakter mellom habiliteringstjenestene i Vestfold og Telemark. I 2018 planlegges det en felles fagdag mellom disse to tjenestene.

Når det gjelder pasientbehandling og organisering av denne, vurderes det at på habiliteringsområde er det mest hensiktsmessig med en modell der utredning og behandling er knyttet til det enkelte helseforetak. Pasientgruppene har medfødte og tidlig erverva funksjonsnedsettelse, som krever oppfølging og behandling i et livslangt perspektiv.

For barn/unge og voksne innen dette feltet er nærhet og tett samarbeid med hjem, bolig, pårørende, kommunale samarbeidspartnere og andre kompetansemiljø innad i spesialisthelsetjenesten av særlig betydning. Nærhet fører til bedre kunnskap og kjennskap til de kommunale hjelpetjenestene, som vi vet har stor betydning i den daglige oppfølgingen av disse pasientene, og da ofte over flere år.

Pasienter med habiliteringsbehov, inkludert pasienter med utviklingshemming og autismspekterforstyrrelser, utgjør særlig sårbare pasientgrupper. Vi har sterke faglige og menneskelige betenkningsgrunner knyttet til å sentralisere spesialisthelsetjenesten for disse gruppene.

7. Handlingsplan – Habilitering

Handlingsplan utviklingsplan

Område	Overordnede aktiviteter	
	År: 2018 - 2022	År: 2023 – 2035
Samhandling og samarbeidsavtaler og samarbeidsfora	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisere foreliggende samarbeidsavtaler <ul style="list-style-type: none"> - Delta i aktuelle samarbeidsfora- sentrale og desentraliserte - Daglig samarbeid med ulike kommunale samarbeids-instanser rundt enkeltpasienter 	<ul style="list-style-type: none"> • Eventuelt justeringer av foreliggende samarbeids-avtaler.
Behandlingslinje ved erverva hjerneskade – implementering av fase 4	<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide intern retningslinje for implementering i HABU. • Delta i 2-årig prosjekt for implementering av retningslinjen. • Eventuelt justering intern retningslinje for fase 4. • Delta i kompetanse-hevende tiltak, bl.a. ved RHABU. • Opprette gode samarbeidslinjer med Nordre Åsen, OUS og Sunnaas sykehus 	
Tjenestetilbud for barn og unge med autismspekterforstyrrelser (ASF)	<ul style="list-style-type: none"> • Fortsatt kvalitetssikring i utredning og behandling av ASF • Utvikle og forsterke samarbeidet på tvers av SAF/HABU • Utvikle samarbeidet på tvers av SAF/HAVO ved overgang til voksen, samt utveksling av kompetanse • Utvikle adferdsforumet SAF/HABU – kompetanse-utvikling og kompetanse-overføring • Tilsette psykiater tilknyttet HAVO, HABU, SAF - følge opp pasienter med psykiske 	

	<p>tilleggs-vansker og adferds-vansker</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortsatt kvalitets-sikring i utredning og behandling av ASF • Utvikle og forsterke samarbeidet på tvers av SAF/HABU • Utvikle samarbeidet på tvers av SAF/HAVO ved overgang til voksen, samt utveksling av kompetanse • Utvikle adferds-forumet SAF/HABU – kompetanse-utvikling og kompetanse-overføring • Organisering av SAF inn under BUP poliklinikk? 	
<p>Pasientforløp for voksne med adferdsvansker og PU</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide intern retningslinje for implementering av pasientforløp • Kompetanse-hevende tiltak/kurs i.f.m. implementeringen • Praktisere intern retningslinje for pasientforløp • Fortsatt kompetanse hevende tiltak/kurs • Eventuelt justering av internretningslinje 	